

KRONIKA

PROF. DR MARIAN GÓRSKI
(1886—1961)

W dniu 25 sierpnia 1961 r. zmarł dr Marian Górski, profesor Chemii Rolniczej Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, członek rzeczywisty Polskiej Akademii Nauk, jeden z najwybitniejszych naukowców polskich.

Nazwisko to znane jest dobrze czytelnikowi „Postępów Nauk Rolniczych”. Prof. Górski całe życie walczył o postęp w rolnictwie polskim i wszystko co nowe przekazywał szerokim rzeszom czytelników. Stąd wiele artykułów własnych i ze współpracownikami drukował w „Postęпах Nauk Rolniczych”, „Nowym Rolnictwie”, a także w bardzo popularnych czasopismach jak np. „Plon”, przeznaczonych dla szerokiego ogółu rolników. Długoletniej pracy twórczej prof. Górskiego zawsze przyświecał cel podniesienia poziomu polskiego rolnictwa.

Niepełny byłby obraz działalności prof. Górskiego bez sięgnięcia do odległych lat jej początków. Pracę naukową rozpoczął w roku 1911 jako asystent Stacji Chemiczno-Rolniczej w Dublanach, mając wówczas poza sobą studia chemiczne w Instytucie Chemii w Lipsku ukończone uzyskaniem stopnia doktora. Pracując w Stacji, równocześnie studiował rolnictwo w Akademii Rolniczej w Dublanach i w roku 1917 uzyskał dyplom jej ukończenia. W tym też roku powierzono mu wykłady chemii rolniczej na Wydziale Chemicznym Politechniki we Lwowie. W dwa lata później został mianowany kierownikiem Stacji oraz profesorem nadzwyczajnym chemii rolniczej i gleboznawstwa na Wydziale Rolniczo-Leśnym Politechniki Lwowskiej. W roku 1923 został prof. Górski powołany do Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie jako profesor zwyczajny Uprawy i Nawożenia Roli. Od tego czasu działalność prof. Górskiego na długie lata związała się z dziejami tej uczelni, przyczyniając się w dużej mierze do jej rozwoju.

W latach przedwojennych prof. Górski był wielokrotnie dziekanem Wydziału Ogrodniczego, a w okresie 1933—1936 rektorem Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego. W roku 1937 przeniósł się na Wydział Rolniczy.

Okres okupacji wyłączył prof. Górskiego tylko formalnie z czynnej pracy, w rzeczywistości brał udział w tajnym nauczaniu. W tym też czasie zajął się pisanie podręcznika, którego ocalała tylko jedna część, wydana później jako tom „Nawozy organiczne”.

Natychmiast po wyzwoleniu, bo już w styczniu 1945 r., prof. Górski stanął do pracy nad przywróceniem do życia zdewastowanej uczelni. Dużo inicjatywy, czasu i wysiłków włożył w zorganizowanie pracy dydaktycznej i naukowej. Będąc w latach 1947—1949 rektorem SGGW przyczynił się w dużej mierze do polepszenia warunków pracy dydaktycznej i naukowej poprzez wystaranie się o należyte wyposażenie pracowni naukowych i powiększenie personelu. Troszczył się zawsze o wysoki poziom naukowy uczelni, której tradycje znane były i cenione.

Prof. Górski był wychowawcą wielu pokoleń rolników. Jednym z podstawowych Jego osiągnięć jest wykształcenie szeregu chemików rolnych — praktyków i pracowników nauki. Spośród Jego wychowanków wielu jest profesorami, docentami, doktorami, wielu zajmuje odpowiedzialne stanowiska w życiu gospodarczym kraju.

Oprócz działalności dydaktycznej i organizacyjnej na terenie uczelni, Profesor współpracował z szeregiem organizacji i komisji działających w różnych resortach gospodarczych i naukowych. Był przez długie lata przed wojną, a także przez cały okres po wyzwoleniu, doradcą w Ministerstwie Rolnictwa i Ministerstwie Przemysłu Chemicznego. Ceniono Go jako doskonałego znawcę zagadnień nawożenia i potrzeb rolnictwa polskiego.

Począwszy od 1950 roku prof. Górski był kierownikiem Działu Żywienia Roślin i Nawożenia w Instytucie Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa.

Przechodząc do omówienia działalności naukowo-badawczej prof. Górskiego należy podkreślić, że była ona wielostronna, oparta na głębokich podstawach teoretycznych i silnie wiążąca się z potrzebami praktyki rolniczej. Był w tych pracach zawsze pionierem i propagatorem postępowej myśli naukowej.

Początkowo terenem prac badawczych Profesora były Skierniewice, gdzie dzięki jego inicjatywie i wysiłkom stworzone zostały podstawy dla wszechstronnych badań nawozowych. Założone w roku 1924 statyczne doświadczenia nawozowe prowadzone są do chwili obecnej, to jest prawie 40 lat, i stanowią jedyne tak długoletnie doświadczenia w Polsce. Pozwalają one na ocenę znaczenia nawożenia mineralnego, organicznego oraz zmianowania. Dają również materiał do przeprowadzenia wszechstronnych badań nad wpływem tych czynników na żyzność gleby. W latach przedwojennych dużo prac poświęcił prof. Górski badaniom nad obornikiem, zdając sobie sprawę, że jest to podstawowy nawóz naszego rolnictwa. Licznie przeprowadzone doświadczenia dotyczyły zarówno najodpowiedniejszych dla naszych warunków sposobów przechowywania obornika, jak też jego stosowania i wartości nawozowej.

Wiele prac poświęcił Profesor zagadnieniu uprawy i nawożenia tytoniu, rozumiejąc, że przy wprowadzeniu odpowiednich zabiegów agrotechnicznych istnieją w Polsce możliwości rozpowszechnienia uprawy tytoniu tak dalece, że w dużym stopniu będzie można ograniczyć import niektórych gatunków.

W tychże latach przedwojennych dużo miejsca zajmowały badania dotyczące przydatności różnego rodzaju nawozów mineralnych dla naszych warunków. Fundamentalny charakter mają prace nad nawozami potasowymi oraz wiążące się z nimi zagadnienia dotyczące roli i działania niektórych mikroelementów.

Tematyka badań inicjowana przez prof. Górskiego również w latach powojennych miała duży aspekt praktyczny. Jednym z większych osiągnięć są prace nad zastosowaniem płynnych nawozów azotowych, a przede wszystkim wody amoniakal-

nej. Licznie przeprowadzone doświadczenia nad wartością nawozową wody amoniakalnej wykazały, że rolnictwo może otrzymać nawóz równie dobry jak inne formy nawozów stałych, a równocześnie znacznie tańszy. Z doświadczeń polskich na ten temat korzystają niektóre kraje demokracji ludowej.

Dużo uwagi poświęcał prof. Górski w ostatnich latach zagadnieniu podniesienia efektywności nawozów przez opracowanie odpowiedniej techniki ich stosowania, pod którą w szerokim znaczeniu rozumieć należy zarówno różne sposoby wprowadzania nawozów do gleby, jak też nawożenie „dolistne” czy „donasienne” oraz różne terminy stosowania nawożenia. Jednym w ważniejszych zagadnień badawczych było nawożenie azotem ozimin, a przede wszystkim żyta jako podstawowej rośliny zajmującej u nas największy areał użytków rolnych. Duże znaczenie przypisywał też badaniom nad podniesieniem efektywności nawozów fosforowych. Opierając się na pozytywnych wynikach licznie przeprowadzonych w Polsce doświadczeń z rzędownym stosowaniem superfosfatu granulowanego, a także na badaniach przeprowadzonych zagranicą nad rzędownym wysiewem nie tylko fosforu, ale potasu i azotu oraz równocześnie dwu lub trzech składników, Profesor był gorącym zwolennikiem i propagatorem prowadzenia u nas dalszych badań na ten temat, a także wprowadzenia rzędownego wysiewu nawozów mineralnych do praktyki rolniczej.

Jednym z ważniejszych zagadnień o dużym znaczeniu praktycznym, w rozwiązywaniu którego biorą udział prawie wszystkie zakłady chemii rolniczej i nawożenia w Polsce, jest poznanie potrzeb nawozowych gleb w odniesieniu do magnezu i niektórych mikroskładników. W pierwszym etapie badania dotyczyły przede wszystkim metodyki oznaczania, która miała dać podstawy do dalszych zakrojonych na szeroką skalę badań zasobności gleb i nawożenia.

Tematyce dotyczącej działania różnych nowych form nawozów i w ostatnich latach poświęcał Profesor dużo miejsca. Prowadzone w związku z tym doświadczenia dotyczyły poznania wartości nawozowej mocznika, saletry amonowej, węgla amonu oraz wolno działających nawozów azotowych.

W swojej działalności naukowej prof. Górski kierował się zasadą, że postęp w nauce związany jest z postępowaniem w metodach badań. Toteż zawsze był On pionierem nowych metod. Wprowadzał je w swojej pracowni a także pomagał w ich rozpowszechnianiu w innych placówkach. Występując przez szereg lat o wprowadzenie metodyki izotopowej do badań chemiczno-rolniczych, doczekał się wreszcie należytego zrozumienia i w roku 1955, uzyskując dotacje z Komitetu Nauk Rolniczych PAN, zorganizował pierwszą w Polsce pracownię, w której do badań nad nawożeniem zaczęto stosować nawozy fosforowe znakowane radioaktywnym fosforem P^{32} , wapniowe — Ca^{45} , a ostatnio również nawozy azotowe znakowane N^{15} i C^{14} (mocznik). W pracowni tej badano również wpływ promieniowania na rośliny.

Prof. Górski był zawsze zwolennikiem badań ścisłych, udokumentowanych odpowiednio dużym materiałem doświadczalnym oraz ocenionych przy pomocy metod statystycznych. Warto tu wspomnieć, że znaczenie statystyki doceniał Profesor w pełni od początku swej działalności naukowej, co znalazło wówczas wyraz w zastosowaniu obliczeń statystycznych do określania błędów w analizie chemicznej oraz doświadczeniach wegetacyjnych. W miarę postępu w metodyce doświadczalnej włączał nowe metody badań i obliczeń do zagadnień chemiczno-rolniczych.

Prof. Górski był godnym reprezentantem nauki polskiej, cenionym powszechnie — w kraju i zagranicą. Jego poglądy naukowe ugruntowane wieloletnim doświadczeniem i wszechstronną znajomością literatury zagranicznej nie uległy zmianom w trudniejszym dla nauki okresie lat 1950—1956, w tym też okresie przeciwstawiał się wielu niesłusznym poglądom.

Osiągnięcia naukowe prof. Górskiego zawarte są w ponad 100 publikacjach naukowych i podręcznikach. Niezliczona jest ilość artykułów naukowo-popularnych i popularnych, poprzez które starał się Profesor utrzymać kontakt z praktyką rolniczą. Bezpośrednio po wojnie, współpracując czynnie ze Związkiem Samopomocy Chłopskiej, był równocześnie redaktorem popularnego czasopisma „Chłopska Gospodarka”.

W latach powojennych Profesor był inicjatorem „Roczników Gleboznawczych” oraz inicjatorem i redaktorem „Przeglądu Naukowej Literatury Rolniczej”, wydawnictwa referatowego podającego w języku polskim streszczenia ważniejszych artykułów z czasopism zagranicznych z dziedziny chemii rolnej, nawożenia, gleboznawstwa, mikrobiologii i uprawy roli.

Doceniając znaczenie czynnika nawozowego w podniesieniu produkcji rolnej w naszym kraju, prof. Górski zdawał sobie sprawę z niezbyt należytego przygotowania rolników. Toteż w trosce o właściwą gospodarkę nawozową na wsi długo występował o zorganizowanie sieci stacji chemiczno-rolniczych w Polsce. Wreszcie w roku 1955 doczekał się wydania Uchwały Rządu o utworzeniu wojewódzkich stacji chemiczno-rolniczych. Profesor był nie tylko inicjatorem, lecz wieloletnim doradcą w sprawach stacji i ich opiekunem. Obecnie w każdym województwie czynna jest stacja chemiczno-rolnicza. Zadania, jakie kreślił Profesor przed stacjami, nie ograniczały się tylko do przeprowadzania badań glebowych. Stacje, według Profesora, miały być placówkami prowadzącymi całość zagadnień nawozowych na terenie swoich województw. Wykonywane przez nie mapy zasobności gleb w składniki pokarmowe miały dawać podstawę do racjonalnej gospodarki nawozowej —właściwego zaopatrzenia w nawozy i poprawnego ich stosowania. Oprócz tego stacje miały brać udział w rozwiązywaniu szeregu ważnych problemów tak poprzez badania glebowe, jak i prowadzenie doświadczeń polowych.

W uznaniu zasług i osiągnięć prof. Górski został odznaczony Nagrodą Państwową II stopnia, dwukrotnie Krzyżem Komandorskim Polonia Restituta oraz Orderem Sztandar Pracy II klasy.

Mimo przejścia w roku 1960 na emeryturę prof. Górski pracował nadal prowadząc kilka rozpoczętych przewodów habilitacyjnych i doktorskich oraz prac magisterskich. Nadal był przewodniczącym Komisji Rolniczych Badań Izotopowych przy Wydziale V PAN, przewodniczącym Sekcji Chemii Rolnej PAN, członkiem Rad Naukowo-Technicznych w Ministerstwie Rolnictwa i Ministerstwie Przemysłu Chemicznego, członkiem Rady Naukowej Instytutu Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa, członkiem Państwowej Rady do spraw Pokojowego Wykorzystania Energii Jądrowej.

Zmarł na 2 tygodnie przed jubileuszowym zjazdem Polskiego Towarzystwa Gleboznawczego, którego był długoletnim prezesem.

Pracował też nad redakcją ostatniego, zainicjowanego przez siebie IV tomu „Nawozów i Nawożenia” pt. „Nawożenie Roślin Uprawnych”, którego oddanie do druku miało nastąpić w grudniu bieżącego roku. Był również w trakcie prac przygotowawczych do konferencji nawozowej organizowanej przez Ministerstwo Przemysłu Chemicznego i Ministerstwo Rolnictwa.

Działalność i osiągnięcia prof. Górskiego jako nieustrudzonego organizatora, doskonałego pedagoga i wybitnego uczonego zajmą niewątpliwie należny im obszerny rozdział w historii nauki polskiej i polskiego rolnictwa.

Cześć Jego pamięci!

K. Śmierzchalska